

ВІДГУК

офіційного опонента – докторки юридичних наук, професорки, завідувачки
кафедри адміністративного права та судочинства Західноукраїнського

національного університету

Кравчук Мар'яни Юріївни

на дисертацію

Воловика Сергія Володимировича

на тему «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта
реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, де інтелектуальна власність стає все більш вагомим економічним активом, особливого значення набуває ефективний механізм захисту прав у цій сфері. Міжнародний досвід демонструє успішне функціонування спеціалізованих судів з інтелектуальної власності в багатьох розвинених країнах. Зокрема, в Німеччині, Австрії, Швейцарії та Великобританії такі судові інституції довели свою ефективність, що відображається у підвищенні якості судочинства та оптимізації строків розгляду справ, пов'язаних з інтелектуальною власністю.

В українському правовому просторі дискусія щодо створення та функціонування ІР-суду набула особливої актуальності протягом останніх років. Професійна спільнота демонструє різні підходи до оцінки перспектив цієї інституції. Частина експертів висловлює стриманий скептицизм щодо потенціалу ІР-суду змінити існуючу ситуацію, акцентуючи увагу на залежності його ефективності від якісного складу суддівського корпусу. Натомість інша частина фахівців наголошує на численних перевагах створення спеціалізованого судового органу, зокрема, в контексті євроінтеграційних прагнень України та необхідності гармонізації судової практики у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Особливої уваги заслуговує комплекс практичних питань, пов'язаних з організацією діяльності ІР-суду в Україні. Юридична спільнота та громадськість очікують чітких відповідей щодо процесуальних аспектів роботи цієї установи. Зокрема, актуальними залишаються питання юрисдикції суду щодо розгляду спорів за участю фізичних осіб, механізмів оскарження судових рішень, визначення оптимального кількісного складу суддівського корпусу відповідно до прогнозованого навантаження.

Потребують детального опрацювання процесуальні аспекти діяльності ІР-суду, включаючи визначення належного процесуального законодавства, яким керуватиметься суд у своїй роботі. Особливої ваги набувають питання розробки ефективних процедур та оптимальних строків передачі судових справ з господарських та адміністративних судів до юрисдикції ІР-суду, що забезпечить безперервність судочинства та захист прав учасників судового процесу.

У контексті євроінтеграційних процесів та необхідності підвищення інвестиційної привабливості України, створення ефективного механізму захисту прав інтелектуальної власності через спеціалізований судовий орган набуває стратегічного значення. Це зумовлює особливу актуальність та практичну значущість дисертаційного дослідження Воловика Сергія Володимировича на тему: «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні».

Дослідження спрямоване на вирішення комплексу теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із становленням та розвитком ІР-суду в Україні, що відповідає сучасним викликам та потребам розвитку національної судової системи. Своєчасність роботи підкреслюється необхідністю формування цілісної концепції адміністративно-правового забезпечення діяльності спеціалізованого судового органу у сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Дисертаційне дослідження має **беззаперечний зв'язок із відповідними науковими програмами, планами, темами**, адже дослідження виконано відповідно до основних положень: дисертація відповідає положенням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України

від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII; Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р; Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 р. № 402-р; Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, схваленої Указом Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021; Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, схваленим Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019; Рішенню Вищої кваліфікаційної комісії суддів України «Про оголошення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності» № 98/зп-17 від 30.09.2017 р.; Пріоритетним напрямкам розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затвердженим Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р., а також виконана в межах науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Концептуальні засади реформування системи правоохоронних органів в сучасних умовах трансформації нагляду і контролю щодо забезпечення економічної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U000779).

Оцінка мови і стилю дисертації. Зміст дисертаційного дослідження свідчить про написання його українською мовою у науковому стилі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Автор опрацював досить значний обсяг наукової та науково-дослідної літератури, нормативного матеріалу за темою дисертаційного дослідження, що свідчить про належний рівень його правової обізнаності та про відповідний рівень достовірності зроблених у дисертації висновків.

Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на підставі аналізу поглядів учених, теорії адміністративного права, чинного адміністративного законодавства України та практики його застосування визначити адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України.

Належний ступінь наукової обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційного дослідження забезпечено використанням загальнонаукових та спеціальних методів, які дали змогу найбільш оптимально врахувати специфіку об'єкта і предмета дослідження.

Методологічна основа дисертаційного дослідження ґрунтується на комплексному застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Діалектичний метод забезпечив розкриття сутності базових категорій: «державна політика у сфері інтелектуальної власності», «суб'єкти реалізації державної політики», «правові засади діяльності ІР-суду», «принципи діяльності», «завдання та функції», «компетенція» та «юридичні гарантії діяльності ІР-суду» (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4).

Історико-правовий метод застосовано для дослідження державної політики у сфері інтелектуальної власності як об'єкта адміністративно-правового регулювання та визначення мети створення ІР-суду в Україні (підрозділи 1.1, 2.1). Функціональний підхід дозволив встановити місце ІР-суду в системі суб'єктів реалізації державної політики (підрозділ 1.2), а системний підхід сприяв розкриттю сутності правових засад його діяльності та місця адміністративного законодавства (підрозділ 1.3).

Логіко-юридичний метод використано для формулювання основних дефініцій, визначення адміністративно-правових засад діяльності, принципів, функцій, завдань, компетенції та гарантій діяльності ІР-суду (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4). Формально-догматичний метод застосовано при аналізі національного та зарубіжного законодавства (розділ 3).

Методи аналізу та синтезу дозволили виокремити специфіку діяльності ІР-суду в Україні та за кордоном (розділ 2, підрозділ 3.1), а системно-структурний метод забезпечив розкриття змісту його адміністративно-правового статусу (розділ 2). Метод класифікації використано для систематизації юридичних гарантій діяльності ІР-суду (підрозділ 2.4).

Методи порівняльного законодавства та правознавства застосовано при дослідженні зарубіжного досвіду організації спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності (підрозділ 3.1). Метод правового прогнозування сприяв формуванню напрямків удосконалення національного законодавства (підрозділ 3.2).

Висновки та рекомендації дисертанта ґрунтуються на ретельному та всебічному аналізі вітчизняних та зарубіжних джерел у галузі філософії, теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук. Окрім того, використано здобутки фахівців із інших галузевих дисциплін, як-то: господарське право, право інтелектуальної власності, філософія, соціологія, теорія держави і права тощо. Нормативно-правовою основою роботи є Конституція України, кодифіковані акти, а також інші законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, в яких закріплюються ключові елементи діяльності ІР-суду в Україні. Інформаційну та емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практики діяльності суддів господарських судів при вирішенні справ у сфері інтелектуальної власності, довідкові та публіцистичні матеріали.

Новизна та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, запропонованих у дисертації. Дисертація Сергія Володимировича є комплексним дослідженням адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. На основі здійсненого дослідження сформульовано ряд наукових категорій та практичних рекомендацій, зроблено конкретні висновки та пропозиції, які у своїй сукупності мають певний ступінь наукової новизни.

Основним здобутком автора, безумовно, є те, що дисертація є одним із перших у сучасній адміністративно-правовій науці науковим дослідженням сутності адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. Особливої уваги потребують окремі аспекти дисертаційного дослідження, які відображають його наукову новизну.

Заслуговує на увагу авторський підхід щодо визначення поняття «адміністративно-правовий статус ІР-суду України» як передбачені адміністративно-правовими нормами сукупність взаємопов'язаних між собою елементів: 1) порядок утворення, реорганізації та припинення; 2) місце в системі судоустрою України; 3) мета, завдання та принципи діяльності; 4) компетенція та повноваження; 5) відповідальність; 6) юридичні гарантії діяльності; 7) правові норми, що регулюють діяльність ІР-суду.

Позитивно хотілося б відзначити, що автор провів ретельний аналіз чинного законодавства України, що регулює діяльність ІР-суду. Зокрема, автором встановлено зміст адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду в Україні, що передбачає сукупність нормативно-правових актів, які визначають загальні та спеціальні засади функціонування судового органу та діяльності професійних суддів. У зв'язку з викладеним автор доволі вдало пропонує розробити та прийняти титульний Закон України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», який має містити наступні положення: Загальні положення; Організація діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності; Порядок зайняття посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності, що повинен містити такі положення, як: спеціальні вимоги до кандидата на посаду судді суду, порядок проведення конкурсу та його особливості, порядок відбору й особливості діяльності громадської ради міжнародних експертів, їх повноваження та особливості діяльності; інші положення (стор. 80-81).

Також мені досить імponує авторських підхід щодо розуміння завдань Вищого суду з питань інтелектуальної власності, їх поділ на такі види: загальні та спеціальні; завдання суду та суддів; завдання, визначенні у Конституції України, завдання, визначені у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», завдання, визначені у Господарському процесуальному кодексі України.

Позитивно також хотілося б відзначити, що Воловик С. В. досить науково підійшов до розкриття змісту повноважень ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності. Останні, на думку автора, передбачають взаємодію суду з іншими судовими органами, органами державної

влади та місцевого самоврядування; повноваження щодо організації своєї діяльності; повноваження щодо прийняття нормативних та індивідуальних рішень; повноваження щодо формування та ведення дисциплінарної практики; розглядає та вирішує питання, що впливають зі звернень громадян чи суб'єктів владних повноважень; здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, що перешкоджають нормальному його функціонуванню; реалізує іншу діяльність тощо (стор. 126-130).

Не менш важливою є думка автора про те, що до суб'єктів, які покликані формувати та реалізовувати державну політику у сфері інтелектуальної власності, необхідно відносити: Верховну Раду України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державне підприємство «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій», Державну патентну бібліотеку, Раду з питань інтелектуальної власності (стор. 59-63).

Апробація дисертації. Теоретичні положення дисертації, висновки та рекомендації оприлюднені на таких конференціях як «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (м. Суми, 21-22 травня 2020 року), «Теорія та практика сучасної юриспруденції» (м. Харків, 30 травня 2020 року), «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (м. Суми, 20-21 травня 2021 року), «Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки держави» (м. Київ, 24 червня 2021 року)

Оформлення дисертації відповідає вимогам, що висуваються до такого виду робіт і наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Відсутність порушення академічної доброчесності. Під час вивчення тексту дисертаційного дослідження та наукових праць Сергія Володимировича фактів порушення академічної доброчесності мною не було виявлено. А це дає підстави стверджувати, що дисертація на тему «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні» є самостійною науковою працею.

Разом з тим, дисертація не позбавлена певних недоліків та суперечливих положень, що потребують додаткових пояснень та уточнень:

1. У підрозділі 1.1. дисертації автор надає змістовну характеристику нормативно-правових актів, що регулюють питання реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності (це і Конституція України, закони України, відомчі акти Мінекономіки, судові рішення). Проте хотілося б додатково уточнити значення саме Господарського процесуального кодексу щодо реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності.

2. Під час дослідження питання щодо встановлення місця ІР-суду в системі суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні (підрозділ 1.2) автор цілком слушно вказує, що система суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні є сукупністю визначених на рівні законодавства суб'єктів, які взаємодіють між собою з метою ефективної реалізації заходів щодо забезпечення, охорони та захисту сфери інтелектуальної власності, а також відновлення порушених прав у вказаній сфері як приватного сектору, так й державного. Разом із тим, таке визначення є дещо загальним, варто було б зазначити сутнісні ознаки суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності.

3. Деякі положення дисертанта, зокрема, що відображені у підрозділі 1.3, потребують додаткового пояснення. Так, автор наголошує, що адміністративно-правове забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності передбачає розробку та прийняття важливих нормативно-правових актів, що, зокрема визначатимуть його адміністративно-правовий статус, правову основу діяльності, завдання та функції, компетенцію та повноваження, склад суду та правовий статус суддів, порядок зайняття посади судді, відповідальність та юридичні гарантії суддів тощо. Доречним вбачаємо зазначити про які саме нормативно-правові акти йдеться.

4. Розмірковуючи про напрямки удосконалення державної політики у сфері інтелектуальної власності, автор виокремлює два рівні нормативно-правового

регулювання (підрозділ 3.2). З огляду на це, хотілося б уточнити національні заходи удосконалення державної політики у сфері інтелектуальної власності.

5. У загальних висновках роботи Воловик С. В. звертає увагу на те, що основу юрисдикції ІР-суду в Україні складають принципи територіальності, спеціалізації та інстанційності, що є ключовим для успішного старту його функціонування. Із зазначеним складно не погодитись, однак дане твердження було б більш якісним та змістовним, якби здобувач зазначив зміст принципів територіальності, спеціалізації та інстанційності ІР-суду.

Вищенаведені зауваження, які в певній мірі носять характер побажань, не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної дисертантом роботи. Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в цій дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад автора у юридичну науку. Вдалих і логічно поєднаний вибір у дослідженні питань, їх актуальність, розумне співвідношення теоретичних міркувань та прикладів з практики, чіткість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчать про значний науковий рівень проведеного дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес. Зокрема викладені в дисертації положення можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових досліджень і вирішення теоретико-правових питань, пов'язаних із удосконаленням адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні; правотворчій сфері – під час розробки й удосконалення актів національного законодавства, що регулюють питання адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні; правозастосовній діяльності – з метою удосконалення діяльності суддів й учасників судового процесу, а також функціонування ІР-суду в Україні; освітньому процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників.

Викладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження на тему «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор – Воловик Сергій Володимирович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

докторка юридичних наук, професорка
завідувачка кафедри адміністративного
права та судочинства Західноукраїнського
національного університету

Мар'яна КРАВЧУК

Мар'яна КРАВЧУК
Анна СЕМЕНКО